

**COLECȚIA DE STEREOGRAFII *LIFE OF CHRIST*, EDITATĂ LA
1900, LA COLECȚIONARI PARTICULARI DIN TRANSILVANIA**
**THE STEREOGRAPH COLLECTION *LIFE OF CHRIST*, EDITED
IN 1900, IN TRANSILVANIAN PRIVATE COLLECTIONS**

Ionela Simona Mircea*

Abstract

From the second half of XIXth century, and, especially, from its end, photography and stereoscopy had an important role in knowing, developing and promoting a mass visual culture. The Romanian area was connected to everything that meant progress in the field of producing and visualising images in that period. On the one hand, this was due to the great number of Romanian emigrants that left from Transylvania, and not only, beyond the borders and even across the Atlantic in search for a better life. On the other hand, among the young Romanians who studied abroad many returned home sooner or later and shared what they saw, their new acquired knowledge, with the wish of offering them to the loved ones.

This is what the presented collections of stereographs, some inherited and others acquired by collectors, attest. The *Life of Christ* series is found in several private Romanian collections focusing on stereoscopic image. It is also held by the following collectors: Marieta Tecșa, Remus Baciu, Ion Rechea and Alexandru Bucur. Published following 1900, well received by the wide audience, the collection did not only benefit of considerable circulations, but also of numerous editions.

Keywords: *Life of Christ*, Collection, Stereographs, Stereoscopy, 3D image.

Stereoscopia, conform unei definiții de dicționar, reprezintă acea ramură a opticii care se ocupă cu procedeele de înregistrare și de redare a imaginilor în relief¹, precum și cu studiul proprietăților optico-mecanice ale instrumentelor folosite în acest scop. Altfel spus, ea constă în ansamblul de tehnici optice folosite pentru a crea sau consolida iluzia de tridimensional în cazul imaginilor pe un plan bidimensional, prin exploatarea vederii umane, care este binoculară (câte o imagine pentru fiecare ochi). La înregistrare se realizează simultan două imagini (una

* Muzeograf la Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.

¹ *** *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. IV, București, Editura Academiei RPR, 1966, p. 509.

corespunzătoare ochiului stâng, cealaltă ochiului drept), folosind o cameră fotografică dublă². La redare se privesc cele două imagini cu ajutorul unui dispozitiv optic, care obligă observatorul să privească doar o singură imagine cu fiecare ochi.

Stereofotografie³, stereografie, stereogramă⁴ sunt termeni generici pentru a descrie o imagine bidimensională (fotografie, desen, grafică) care, în general, receptată cu ajutorul unui sistem optic simplu, oferă omului privitor iluzia imaginii în relief.

La începuturi, fotografiile s-au recrutat din rândul pictorilor mai puțin înzestrați, dar cu o oarecare experiență în domeniul artelor plastice, atrași, cu siguranță, de posibilitatea unui câștig rapid și facil, precum și din rândul micilor întreprinzători dornici de îmbogățire, oameni fără nici un fel de pregătire. Cele două categorii de fotografi au creat, în mod firesc, două genuri de imagini fotografice. Primii, mai pretențioși, încercau să surprindă ori să creeze o stare, o emoție, o trăire, lucruri puțin palpabile și, de aceea, dificil de obținut. Deși se aflau într-un domeniu nou, al fotografiei, se străduiau să respecte reguli vechi, mergând pe linia tradițională a desenului și a picturii. Pornind de aici, rezultatul, în general, nu putea fi decât un tip de imagine, desen ori fotografie, pretențioasă și încărcată, chiar suprarealistă. Ceilalți urmăreau prezentarea realității prin redarea exactă a ceea ce vedeau. Scopul lor era doar de a capta cât mai fidel asemănarea cu subiectul, iar clientul era mulțumit să se recunoască în cadrul strâmt al imaginii, chiar dacă arăta puțin înțepenit în fața obiectivului.

Pentru a răspunde cererii pieței și în scopul obținerii unui profit cât mai mare, în perioada clasică a fotografiei, fotografii, în cadrul unui atelier, era dublat, de regulă, de un pictor. Astfel, erau oferite clientului imagini produse ca rezultat a două modalități de abordare și folosire a tehnologiei timpului. După 1840, anul apariției primului stereoscop cu ajutorul căruia omului i se oferea posibilitatea de a avea iluzia adâncimii atunci când privea o imagine dublă, fie ea și desen ori imagine fotografică rudimentară, tot mai mulți oameni atrași de mirajul imaginilor, al noii tehnologii și, evident, al profitului, au pornit, în ciuda dificultăților inerente oricărui început, să realizeze imagini duble, pornind de la imagini picturale și până la fotografie.

În perioada clasică a fotografiei⁵, au fost realizate și perechi de fotografii, în fapt două imagini alăturate ale aceluiași subiect fotografiat, luate din unghiuri ușor diferite, una pentru ochiul stâng, cealaltă pentru ochiul drept. Acest tip de fotografie, numită și stereofotografie sau fotografie stereoscopică, se bazează pe

² *** *Mic dicționar enciclopedic*, București, 1972, p. 887.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *** *Istoria generală a științei. Știința contemporană, Secolul al XIX-lea*, vol. III, București, Editura Științifică, 1972, p. 177-180.

principiul reconstituirii mentale a celor două imagini identice și juxtapuse într-una singură, 3D, cu ajutorul stereoscopului⁶, care obligă omul să privească separat, cu fiecare ochi, imaginea ce îi este corespunzătoare⁷.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și, mai ales, de la finele acestuia, fotografia și stereoscopia au avut un rol important în cunoașterea, dezvoltarea și promovarea unei culturi vizuale de masă.

După 1850, în Statele Unite al Americii, mirajul imaginii tridimensionale s-a întins cu repeziciune, frații Langeheim fiind printre primii care deschid un mare salon stereoscopic, unde se foloseau dagherotipii. Totuși, stereoscopia are aici perioada de vârf între 1880-1915. Este perioada fondării unor mari companii, de către oameni care se recomandă ca fotografi, editori, inventatori. Truman Ward Ingersoll, editor și fotograf, realizează unele dintre cele mai frumoase imagini, peste 4.000 de bucăți, din păcate destul de rare astăzi. După 1898, sub presiunea puternică a concurenței, acesta recurge la soluția copierii imaginilor altora. În cele din urmă, își vinde negativele și dreptul de copyright altor companii mai mari, precum Sears, Novelty, Roebuck & Co., Keystone. În 1874, Hawley C. White, specialist în sticlă optică, înființează în Bennington o fabrică de stereoscoape. Destul de rapid compania lui devine cunoscută, prin produsele sale, și dincolo de granițele americane. Din 1899 produce și carduri stereoscopice (stereografii și fotografii stereoscopice), fiind primul editor care introduce textul explicativ pe verso-ul imaginilor. În 1907, H. C. White Co. Publisher este cotate ca fiind cea mai mare fabrică de profil la nivel mondial. Vânzări și profituri uriașe înregistrează și companiile Keystone și Underwood & Underwood. Elmer și Bert Elias Underwood, de pildă, începând cu 1900, introduc seturile de cutii de stereografii și fotografie stereoscopică, pe teme specifice, cum ar fi educația și religia, precum și seturile de călătorie care descriu cele mai populare zone turistice din lume. În plus, din 1910, se profilează și pe fotografia de știri. Compania fondată în 1890 de B. W. Berry, E. W. Kelley și M. O. Chadurick lansează, la rândul ei, serii de fotografii stereoscopice, pe care le comercializează în cutii de câte 24 de bucăți. Pentru a face față cererii de fotografii stereoscopice, Berry Kelley & Chadurch Publishers cumpără și negative ale altor fotografi de prestigiu, practică des întâlnită în acest gen de afacere. American Colortype Company aruncă pe piață mai bine de 250 de titluri de colecții cu imagini stereoscopice color, pe carton, lucrate în tehnica litografiei. Acum se pun bazele marilor colecții particulare de imagini stereoscopice (stereografii și fotografie stereoscopică), pretutindeni în lume⁸.

În cadrul colecției *High Grade Stereographs*, editată de compania

⁶ *** *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. IV, București, 1966, p. 509.

⁷ Vezi [file:///D:/stefanescugheorge_disertatie.htm](http://D:/stefanescugheorge_disertatie.htm); <http://D/9.repere> din istoria fotografiei (gabriela sandu) for Tehnica si Arta/htm.

⁸ <http://www.yellowstonestereoviews.com/publisherlist.html>.

Underwood & Underwood din Statele Unite ale Americii, începând cu anul 1900, seria *Life of Christ* a avut numărul 110⁹. Cuprindea 25 de stereografii, imagini stereoscopice color, pe carton, lucrate în tehnica litografiei. Această serie, foarte bine primită de public, s-a bucurat nu doar de tiraje considerabile, ci și de numeroase reeditări. Aproape imediat după lansare și alte companii de profil, dornice de câștig, au inclus-o în planurile lor de afacere editorială, preluând imagini ori angajând oameni care să le creeze prototipuri ale unor imagini noi din viața lui Hristos, pornind de la versete din Sfânta Scriptură.

Temele predilecte sunt: Nașterea Domnului, Închinarea magilor, Fuga în Egipt, Primul miracol, Predica de pe munte, Trădarea lui Iuda, Lepădarea lui Petru, Drumul Golgotei, Răstignirea lui Hristos, La picioarele crucii, Învierea, Înălțarea. Cele mai numeroase sunt imaginile care înfățișează Drumul Calvarului Mântuitorului. Apar, de asemenea, în colecție, și vederi de ansamblu cu Nazaret-ul și Ierusalim-ul, precum și Biserica mormântului Maicii Domnului din Ierusalim și Biserica Buna Vestire din Nazaret.

Faptul că editori mari, precum Elmer și Bert Underwood, au hotărât realizarea unei minicolecții de carduri stereoscopice având ca subiect viața Mântuitorului este dovada spiritului religios din societatea americană de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. În același timp, inițiativa demonstrează, dacă mai era nevoie, spiritul pragmatic, antreprenorial american.

Seria *Life of Christ* o regăsim în mai multe colecții particulare românești axate pe imagine stereoscopică. Ea este deținută și de colecționarii Marieta Tecșa, Remus Baci, Ion Rechea și Alexandru Bucur.

În cazul colecționării Marieta Tecșa, această serie de imagini este completă. Fără a fi o colecționară, în sensul strict al cuvântului, Marieta Tecșa, din Geoagiu de Sus, a păstrat vie amintirea bunicilor, care, pe vremea copilăriei, i se păreau un pic mai altfel decât ceilalți datorită poveștilor pe care i le spuneau despre călătoria pe care o făcuseră în tinerețe, dincolo de Atlantic, pe pământul american. Le-a păstrat și fotografiile. Oameni dintr-o bucată, bunicii au reușit să-și croiască o viață acolo, pe pământul american privit de mulți români transilvăneni, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, ca fiind o țară a făgăduinței. Bunicul din partea mamei, Victor Boboilă, a plecat să-și facă un rost în America la vârsta de 18 ani. Din Geoagiul de Sus, locul de obârșie, până la Vatra Dornei s-a dus în opinci. Abia aici și-a cumpărat prima pereche de bocanci pentru drumul lung și noua viață care îl aștepta. În 1922, bunica Marietei Tecșa, pe nume Maria Repede, a plecat cu vaporul din Constanța, având aceeași destinație și aceleași speranțe. Doi tineri aflați la începutul unei noi vieți. Se întâlnesc și se căsătoresc în 1923 și, destul de repede, vin pe lume și cei doi copii, George (1924) și Elena Eugenia (1926). Se stabilesc în statul Ohio, la Akron. Muncesc pe brânci

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Underwood_%26_Underwood.

să facă un ban, bărbatul la Fabrica de anvelope din oraș, iar tânăra, ca liftieră. Trimit bani acasă, iar părinții le cumpără pământ. În 1935, Maria Repede Boboilă se întoarce în România, împreună cu cei doi copii și câteva lucruri cu încărcătură sentimentală dobândite acolo. Victor Boboilă, împiedicat de război, reușește să o facă abia în vara anului 1963. În 1951, George, fiul celor doi, student la medicină la Cluj și cetățean american, sub presiunea autorităților timpului și după grevele studențești, este nevoit să plece în America, la tatăl său. Din toate evenimentele care au marcat familia de-a lungul timpului, a rămas povestea bunicilor și fotografiile lor, transmise din generație în generație. A rămas colecția de stereografii, pe care orice familie americană interesată de noutăți, în perioada aceea, ar fi putut să o aibă.

Transmisă din generație în generație, de la bunica care a locuit mai bine de 15 ani pe pământ american, minicolecția este în stare relativ bună, cu imagini clare, frumoase. Cele 25 de imagini stereoscopice, bine păstrate, pot fi datate undeva între anii 1900-1910, perioadă de vârf a stereoscopiei. Având dimensiunile standard de 17,7 cm / 8,8 cm, lipite pe suport de carton în nuanță vernil, imaginile color au fost realizate prin tehnica desenului și a supravopsirii. În numerotarea imaginilor editorul a avut grijă să se respecte ordinea cronologică a momentelor alese din viața lui Hristos. Seria, realizată de Underwood & Underwood, companie care a oferit publicului și aceste versiuni litografice mai ieftine, cuprinde toate cele 25 de bucăți, având pe verso un text explicativ al imaginii, cu trimitere la versetul din Biblie. Interesant este că titlul care apare în limba engleză dedesubtul imaginii stereoscopice apare și pe verso, într-o formulă concentrată și în mai multe limbi de circulație (engleză, germană, franceză, spaniolă, poloneză). Cu certitudine, singura explicație este că aceste imagini stereoscopice trebuiau să se adreseze cât mai multor oameni din societatea americană, care era o societate eterogenă, și oamenilor din alte părți ale lumii unde compania avea desfacere.

Și în cazul colecționarului sibian Alexandru Bucur suntem în prezența acestei colecții în totalitatea ei. La prima vedere, constatăm că este vorba de alt tiraj, ulterior, câteva dintre cele 25 de imagini fiind diferite de cele din colecția prezentată anterior și, de astă dată, lipite pe carton alb. În cazul acestui tiraj ulterior, cardurile stereoscopice nu mai prezintă pe verso textele explicative.

Din acest nou tiraj al colecției *Life of Christ* fac parte, cu siguranță, și cele 24 de bucăți de carduri stereoscopice pe care le deține colecționarul albaiulian Remus Baciuc.

Ion Rechea, din Alba Iulia, păstrează și el, ca amintire de familie, 20 de carduri stereoscopice cu imagini din *Viața lui Hristos*, aduse de pe pământul american de bunicul său, Ioan Rechea al lui Nicolae din Cut (1885-1962), un bărbat înalt cât un munte, care, încă de tânăr, imediat după 1900 a luat calea Americii, hotărât să-și facă un rost, să facă bani, să se întoarcă acasă, în satul natal,

să-și cumpere pământ, să-și construiască o casă, să-și găsească o fată bună pe care să și-o facă soție, să aibă copii și o gospodărie, la fel ca toți cei din neamul său. Cele 20 de imagini sunt asemănătoare celor deținute de Alexandru Bucur și Remus Baci.

Comparând cele patru colecții, vedem ușor că unele scene sunt identice, ca urmare a preluării lor de la unii editori la alții, dar și că apar imagini noi, dovadă a faptului că, în cazul tirajelor noi, editorii au solicitat pictorilor realizarea de scene și după alte pasaje scripturistice ori a unor scene cu un mai puternic impact emoțional asupra publicului. De această dată, însă, imaginile sunt numerotate aleatoriu, fără să se țină cont de ordinea cronologică a faptelor. Dacă ultimii trei colecționari le-au moștenit, Remus Baci le-a cumpărat de la un alt colecționar de pe piața de profil.

Dincolo de mesajul religios, sentimental sau de aspectul comercial al editării lor, rămâne faptul că aceste imagini au fost bine primite de oameni, că s-au răspândit peste tot, că au reușit să învingă în lupta cu timpul, fiind păstrate în colecții publice sau private vreme de mai mult de un veac. Ele sunt dovada credinței românului în Hristos, din primii bani câștigați dincolo de ocean emigrantul român cumpărându-și asemenea imagini, care îi aminteau de icoana de acasă, de părinți și de pământul natal. Este și motivul pentru care, în cazul multora dintre românii transilvăneni reîntorși în țară, mai ales după Marea Unire, aceste carduri stereoscopice dobândite i-au însoțit în drumul spre casă, fiind transmise copiilor și nepoților și păstrate ca semn al protecției divine de care s-au bucurat în timpul peregrinării.

Stereoscop (vizor
stereoscopic)
Stereoscope (stereoscopic
viewer)
Model/ Type: Oliver Wendell
Holmes
Datare/ Date: 1898
Colecția/ Collection
Alexandru Bucur

Perfecscop (vizor
stereoscopic)
Perfecscop (vizor
stereoscopic)
Marca H.C. White Co.
Model / Type: Oliver
Wendell Holmes
Datare/ Date: 15
octombrie 1895 U.S.A.
Colecția/ Collection
Cristian Dumitru

